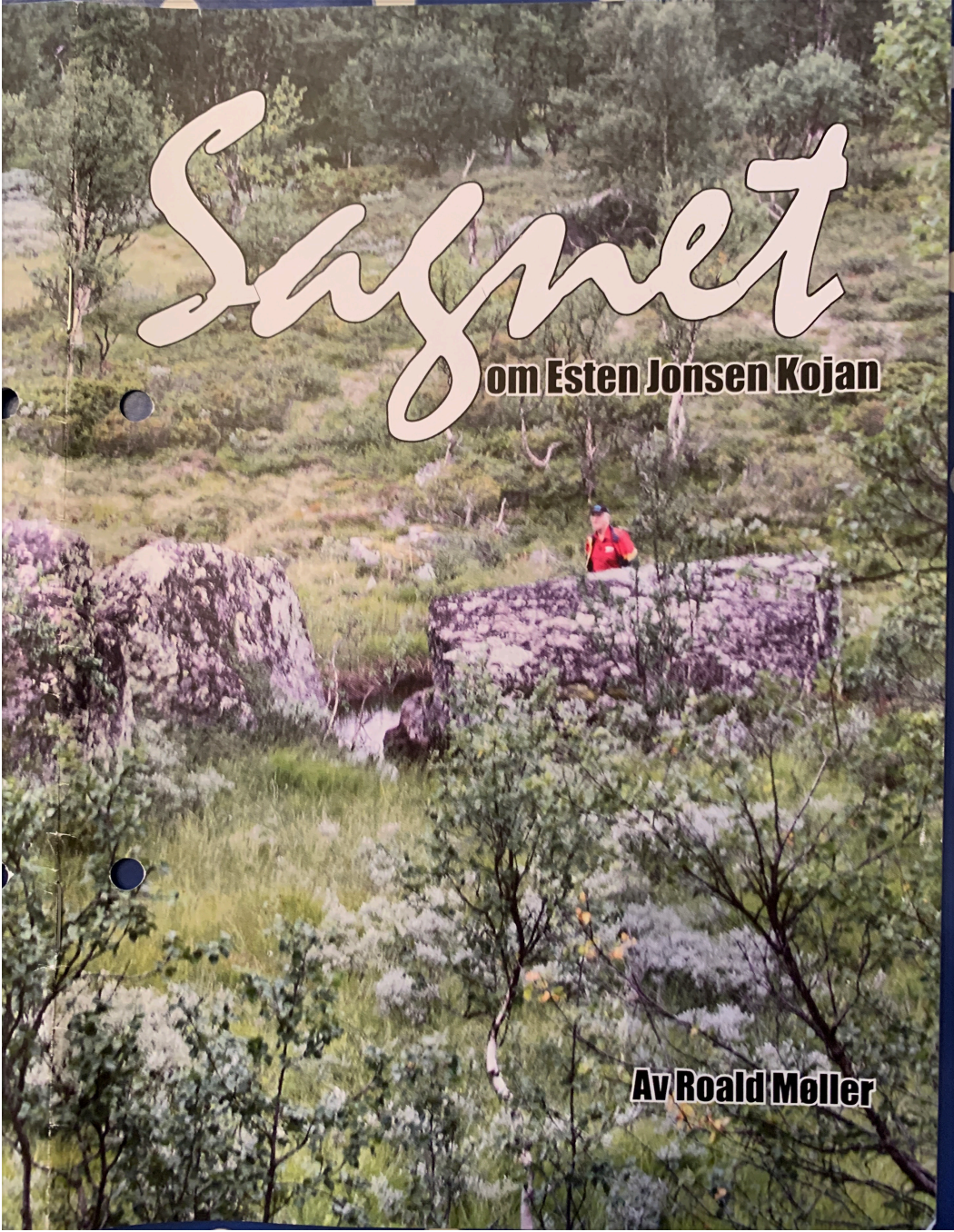

Om Esten Joensen Kojan

Innhold

5	Forord
7	Gammelvollen.
7	Til Sverige - og hjem igjen
8	Nåværende eier av Gammelvollen.
8	Var gamle kjenninger.
9	Skutt mens han sov.
10	Esten förblev borta.
11	Mere opptatt av dette sagnet.
12	Oppsøkte gjerningsstedet.
12	Hobbykunstneren Rune Langen.
13	Minnesmerket.
14	Sluttord.

Forord

I mange generasjoner har folk i nærområdet vårt fått seg fortalt den noe merkelige historien om Esten Jonsen Kojan. Han var født på Gammelvollen i Kojan i 1740, og som senere ble drept noen hundrede meter inn på Svensk side av grensen, en vårdag i 1791.

Esten ble aldri funnet og denne drapssaken ble heller ikke offentlig oppklart. Siden den gang har to steiner ligget ved drapsstedet, som er blitt kalt **Estenstenan** – og gjør det enda. Sagn og historier om denne hendelsen har gått på folkemunnet siden den gang, og er fortsatt levende den dag i dag, så lang tid etterpå.

● For at denne saken ikke skal glemmes blant våre kommende generasjoner, har vi fått ordnet og satt opp en minnetavle over Esten. Samtidig har vi samlet sammen en del av de muntlige sagnene og fortellingene i dette hefte.

God fornøyelse!

Alf Trygve Kojan
Sollaug Skott

Rune Langen
Roald Møller

Slik så Gammelvollen eller Kojan østre ut fra et maleri som er datert 1929. Det var hjemstedet til Esten Jonsen Kojan, som brutalt ble drept våren 1791.

Hovedbygningen på Gammelvollen i Kojan slik den framstår i våre dager.

Gammelvollen

Dette er Gammelvollen eller Kojan østre som stedet egentlig heter. I gamle dager et kjent sted som ferdsagsgård, hvor forbønder fra begge sider om grensen møttes.

Her hadde de eget stallrom for de svenske hestene som de kalte "Svenske-stallen", og her overnattet folk som kom fra Sverige og som skulle til Røros, eller omvendt.

Da ble det mange slags samtaler når så forskjellig folk møttes. Det er mange eksempler på det. Og her ble også Esten Jonsen Kojan født i 1740, men som brutalt ble drept ved svenskegrensen av en svensk illjærningsmann våren 1791.

Esten var gift med Ingrid Johannesdatter Sund fra gården Røragen (1742-1800) I tidsrommet 1783 til sin død i 1791, var han eier og driver av Gammelvollen.

Til Sverige - og hjem igjen

Da Ingrid fikk vite hvem som begikk drapet på mannen sin bestemte hun seg for å flytte med barna sine til Bruksvallarna i Sverige.

Årsaken til at Ingrid tok dette valget mener man skyldes spesielt to ting. Det ene var at hun etter hvert fikk vite hvem som drepte mannen, og det andre var at Estens kropp ikke ble funnet.

Videre skriver forfatter Erik J. Bergström i boken om Ljusnedals bruk og dess "torpare gjennom 200 år:" Sitat: "Det var nog dessa saker som var orsaken till at hon omkring 1795 med sina barn flyttade från Kojan til Bruksvallarna. Hon övertog "Stentorpet" i Bruksvallarna i sin mans navn, men dog i dec 1800." sitat slutt.

Videre skriver Bergström, at etter hennes død ble sønnen Johannes Estensen Kojan eier av torpet, men det ble bare en kort tid.

Johannes bestemte seg for å reise tilbake til Norge, og overlot gården eller "Stentorpet", til broder Hans.

Hans fikk i begynnelsen arbeid i Bruksvallarna som dreng, men ble senere "malmbrytere" ved Ljusnedals Bruk. Hans E. Kojan ble gift med Ingrid Olofsdatter Solsten, og ble dermed svigersønn av brukspatronen Olof Olofsson Solsten som eide "Ristorpet" også i Bruksvallarna.

Hans E. Kojan overtok etter hvert svigerforeldrenes gård, "Polstorpet", og fortsatte med malmbryting ved siden av gårdsbruket der.

Av naboen der Staffan Johansson dy. i nabotorpet, ble det påstått at den antatte morderen skulle ha fylt deres gamle ask med sølvpenge som han gravde ned.

Nåværende eier av Gammelvollen

Nåværende eier av Gammelvollen, den tidligere lastebileieren Alf Trygve Kojan.

I vår tid er den tidligere lastebileieren Alf Trygve Kojan som bor og eier Gammelvollen. Han er den sjuende generasjonen og må derfor regnes som en fjern slektning.

Allerede som gutteunge fikk han høre hva som skjedde med Esten. –Siden har jeg hørt mye om denne tildragelsen. Men det er spesielt en episode som har brent seg mer fast en andre.

Det var etter at det ble kjent hvem som begikk denne udåden. En gang skulle han ha kommet hit til Gammelvollen, som ingenting hadde skjedd, sammen med noen andre svenske förbønder. Da ble det mat med diverse kjøtt fra gården. Da alle hadde tatt plass ved bordet og maten ble servert, skulle det ha blitt sakt med klar tale til morderen:

- Er dette å ribbe utav Esten Kojan? Da skulle den siktede ha blitt helt hvit i ansiktet,

og de skulle ha mistet matlysten, har det blitt sakt.

- Slikt snakk er et bevis på at det måtte være en iskald person, sier Alf Trygve Kojan og tilføyer:

- De såkalte "Estenstenan" har jeg hørt om siden guttedagene. Men merkelig nok er det bare for noen år siden jeg lokaliserte hvor de var. I følge Rørosboka bind III. hvor det står skrevet litt om denne saken, passer det helt fortreffelig med stedet hvor steinene er.

- Interessen for denne saken er noe av årsaken til at jeg har syslet med tanken om å få satt opp et minnesmerke her, men jeg har rett og slett ikke kommet så langt. Men nå har vi virkelig gjort det mange har snakket om i lang tid, avslutter den nåværende eieren av Gammelvollen.

Var gamle kjenninger

Sagnet sier at Esten J. Kojan, og denne mannspersonen fra Funäsdalen, var kjenninger fra tidligere. Helst trolig har de drevet en eller annen form for handelsvirksomhet i lag.

I alle fall så hadde de avtalt å veksle penger, ved det gamle grensemerket, denne vårdagen i 1791. Men hvor stor pengesum det dreide seg om, vet ingen.

Det var ei knivslire laget av never (bildet) som Esten hadde på seg denne skjebnesvangre vårdagen, og som senere avslørte at han var drept og kastet i en (hølbekk) ved Estenstenan.

Skutt mens han sov

Den svenske forfatteren Erik Modin, har skrevet ned sagnet om det som foregikk ved grensen denne vårdagen, slik man i området omkring Funäsdalen har fått det fortalt i generasjoner av år. Dette sagnet er langt mer fylldig en det vi på norske side har fått oss fortalt. Derfor er det på sin plass at man tar med den svenske versjonen her:

Någon gång på 1700-talet fanns en äbo Per, vilken girihet ledde till ett rysligt dåd. Han hade kommet överens om med en norsk man Esten Kojan, med vilken han hade många affärer, att de skulle mötas en viss söndag på värsidan vid det gamla riksgränsmärket vid sjöen Glen för att utväxla penningar. När Per kom dit, fanns Kojan redan där sovande.

Han sköts då ihjäl honom och gömde liket och tog pengarna. När han kom åter till byen (Funäsdalen) var en flock ungdomar ute för att leka boll och kasta kil. Bland dem var en flicka som var tullut (mindre vetande) och hon sade till Per. "Du ser rätt ut som Du gjort gärningen till att nu".

Drapsmannen skulle ha sakt at han gjemte pengene sine i et skrin hvor han senere beklede med Bibelblad. Illustrasjonsfoto.

Esten förblev borta

Då Esten förblev borta, företogo hans hustru och söner iveriga efterforskningar, men utan resultat. Nu gick man till "vismanden" i Gudbrandsdalen, og denne sagde, att Kojan var mördad och nedstoppad i et hål mellan tvenne sjöar. Trakten beskrev han för övrigt noga. Men innan man hunnit söka der hadde Busken, som fått nys i besöket hos vismanden, skyndat upp till Glen, dragit upp liket och sänkt det i sjöen, där han trodde att denna var djupast. Detta visste vismanden at säga, då man för andre gången besökte honom, och han tillade, att de icke borda söka mer efter den döde, förren han flöt upp av sig själv, och det gjorde han fram på sommaren.

Detta grep den gamla gärningsmannen så att han aldrig hadde någon glädje av syndapengarna, och för hans öron ljöd åter och åter flickans ord. Han sägs ha beklätt ett skrin med bibelblad, där han lade ned sina pengar, båda syndaperarna och de han redligt förtjänt och ordentlig åstakommit. Bibelbladen skulla skydda skrinet, så att inga onda makter skulle rå med det att ta det, och han grävde ned det för att inte vara så barskräpad, när han stod upp igjen. Var han gömt det fikk lät han ingen veta. När han låg på sitt yttersta lär han ha bekänt för sin sälasörjare för att få ro"

Var det ei slik skrepppe den svenske drapsmannen hadde med seg da han begikk ugjerningen denne vårdagen i 1791? Illustrasjonsfoto.

Mere opptatt av dette sagnet

Folket i de svenske nabobygder har tydelig vært mer opptatt av dette sagnet en tilfelle har vært hos oss.

Da må man først og fremst trekke fram det som er nedskrevet, og som er bevart for våre kommende generasjoner. Og det er påfallende stor likhet, fra den ene versjonen, til den andre fra begge sider av grensen. I sin bok om Ljusnedal, som Tännäs Kyrkliga Arbetsgrupp, ga ut har de også et kapittel om denne ugjerningen :

Faderen Esten J. Kojan försvann och blev mördad vid riksgränsen våren 1791 då han skulle möta en man från Funäsdalen för att vaxla pengar. Enligt tradionen kom Esten först till möteplatsen och efter som vårsolen var varm, lade han sig ned på marken för at vänta på Funäsdalsbon men somnade. Då Funäsdalsbon kom till mötesplatsen fann han normannen sovande. Han skall då med en medhavad yxa eller bössa ha mördat Esten och tagit hans pengar.

Oppsøkte gjerningsstedet

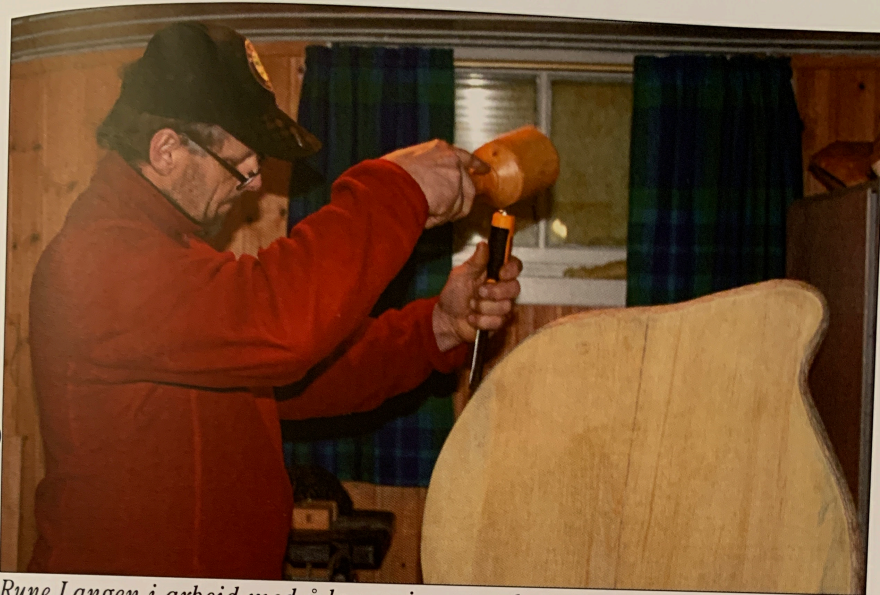
Det heter seg videre i sagnet om det som foregikk ved riksgrensen denne vårdagen i 1791, at gjerningsmannen kom tilbake til drapsstedet. Men hvor lenge etterpå, sies det ikke ingen ting om.

I alle fall skulle den drepte ha blitt dratt opp fra denne "hølbekken" hvor han ble kastet, og fraktet til et kjern like ved. Den skjebnesvangre vårdagen skulle Esten ha båret på seg en kniv med et spesielt slire som var laget av never, og det var den som skulle komme til syne i bekken, sies det. Men Esten ble aldri funnet.

Hobbykunstneren Rune Langen

Da minnesmerket over Esten J. Kojan skulle lages, ble hjelpen hentet fra nærområde. Alf Trygve (Kojan) tok kontakt med hobbykunstneren Rune Langen i Hitterdalen.

For ei tid tilbake, forteller Langen, fikk han en forespørsel om å lage en minneplate over Esten, noe han sa seg villig til. Men i starten ble det en del diskusjoner, om hva som var mest egnet som emne. Emner i stein var nevnt, men vi syntes nok at det ble for mye arbeid med dette. Det ble til at vi kontaktet Matrialbanken i Vingelen, der de skulle sage opp et emne i Malmfuru. Furu som emne passet nok bedre til formålet, forteller Langen, da han fra før har laget en del ting i tre. Hobbykunstneren føyer også til at dette arbeidet er spesielt, da denne furuplata, skal henge der Esten J. Kojan ble drept. Jeg håper arbeidet skal bli bra, og at andre også blir fornøyd, avslutter Rune Langen.

Rune Langen i arbeid med å lage minnesmerket over Esten Jonsen Kojan.

Minnesmerke

Minnesmerket som nå er kommet på plass hvor Esten J. Kojan ble drept har følgende tekst:

ESTENSTENAN
TIL MINNE OM
ESTEN JONSEN KOJAN
1740-1791
DRAPET BLE ALDRI
OFFENTLIG OPPKLART

Sluttord

Når man nå har kommet til veis ende håper jeg at du som leser har fått et innblikk i hva som egentlig skjedde da Esten Jonsen Kojan ble myrdet i 1791. Riktig nok er det bare et sagn så man skal ikke feste for stor tillit til det som er blitt fortalt. I dette tilfelle er tvilen ryddet av veien. Det har både vært utfordrende, intressant og morsomt å skrive dette hefte. Men det er takket være mange gode hjelpere. Da må jeg spesielt nevne Sollaug Skott som har vært primus motor for hele prosjektet, og Ingrid Melien som velvillig lånte ut stoff som er brukt. Likeså har Steinar Kurås bidratt med betydelig hjelp. De andre som har vært meg til hjelpen nevnes ikke med navn, da noen fort kan bli uteglemt. Men de som har skrevet artiklene som er gjengitt i hefte er: Forfatter Erik J. Bergström, Erik Modin, Lilian Jakobsson samt Tännäs Kykliga Arbetsgrupp. Alle dem har bidratt til at våre kommende generasjoner skal få et inngående kjennskap til fortellingen om Esten Jonsen Kojan. Minnesmerket som nå er kommet på plass og dette hefte er også et bidrag til det.

Roald Møller, Brekken - vinteren 2015.